Культурная палітра свету — яркая і непаўторная, і беларуская культура — унікальная частка гэтага свету

Калі ў свой час з дыпламатычнай працы на пасаду міністра культуры Беларусі прыйшоў Павел ЛАТУШКА, пра яго казалі: былых дыпламатаў не бывае. Здаецца, ужо ёсць падставы казаць тое самае і пра былых міністраў культуры, якія вярнуліся на дыпламатычную працу. Цяперашні Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Рэспублікі Беларусь у Французскай Рэспублікі з'яўляецца таксама і эмісарам айчыннага мастацтва ў тым горадзе, які лічыцца сталіцай мастацтва сусветнага.
Са спадаром Паслом мы гутарым пра шматлікія культурныя ініцыятывы Пасольства і пра тое, ці можа мастацтва дапамагчы "адкрыць" Беларусь для замежнікаў.

Ілья СВІРЫН

ПАЗБАЎЛЕННЕ АД КОМПЛЕКСАЎ

— Якой бачыцца Беларусь і яе культура шараговаму жыхару парыжскіх ускраін або прамысловага раёна Нармандыі?

— На жаль, мушу прызнаць, што ў Францыі і дасюль недастаткова інфармацыі пра нашу краіну. Таму за мяжой — і не толькі ў Францыі — яна ўспрымаецца многімі як свайго кшталту tabula rasa, "белы абшар", не запоўнены яшчэ ніякім колерам. Але замест таго, каб аддавацца скрусе, нам варта падумаць, што мы самі можам зрабіць, каб змяніць стан рэчаў. Наш сродак папулярызацыі краіны — праз беларускую культуру і яе самабытнасць. За апошнія шэсць гадоў Пасольствам Беларусі ў Францыі было арганізавана каля 200 розных культурных мерапрыемстваў, якія прайшлі ў больш як паўсотні гарадоў практычна ўсіх рэгіёнаў краіны. Гэтыя імпрэзы наведалі сотні тысяч гледачоў, якія мелі магчымасць пазнаёміцца з беларускай гісторыяй і культурай, з багаццем нашых нацыянальных здабыткаў.

— Многія ўспрымаюць вас найперш як руплівага папулярызатара беларускай культуры. Хаця насамрэч вы — дыпламат, і перад вамі стаяць многія іншыя задачы. У тым ліку і эканамічнага характару...

— Тут я не бачу ніякай супярэчнасці. Ёсць жа нават тэрмін такі — "культурная дыпламатыя", і выкарыстоўваецца ў знешняй палітыцы ён ужо даволі даўно. Як, напрыклад, і "эканамічная дыпламатыя" — а яна ў апошнія дзесяцігоддзі і сапраўды сярод прыярытэтаў. Важнейшая задача кожнага дыпламата — дбаць пра прасоўванне тавараў сваёй краіны, аказанне экспартных паслуг, якія прыносяць эфект для развіцця ўнутранай эканомікі. І беларускія дыпламаты тут не з'яўляюцца выключэннем.

— Ці "сябруюць" паміж сабою гэтыя два накірункі дыпламатыі?

— Безумоўна! Эканоміка і культура здатныя дапаўняць і ўзаемаўзбагачаць адна адну. Культурная дыпламатыя — гэта той складнік, які накіраваны перш за ўсё на фармаванне ўстойлівага станоўчага іміджу дзяржавы. А ён, у сваю чаргу, спрыяе развіццю яе знешнепалітычных адносін у самых розных сферах, у тым ліку і эканамічнай. Культура — гэта фактар, які ў знешняй палітыцы стварае добры кантэкст, выклікае жаданне пазнаёміцца з самой дзяржавай, з яе гісторыяй і сучаснасцю. Упэўнены, што ў "культурнай дыпламатыі" тоіцца недаацэнены пакуль патэнцыял. З дапамогай нашай культуры мы можам адкрыць Беларусь свету.

— Такую думку даводзілася чуць ужо неаднаразова. Але ці можаце Вы са свайго досведу пацвердзіць, што гэтая схема сапраўды "спрацоўвае"?

— Мы пераканаліся ў гэтым даўно і таму заўсёды дбаем пра культурны складнік дыпламатычных або эканамічных мерапрыемстваў. Меў яго і першы беларуска-французскі міжрэгіянальны бізнес-форум, які прайшоў у Мінску ў 2016 годзе і быў прымеркаваны да 40-годдзя падпісання дамовы паміж сталіцай Беларусі і Ліёнам. Натуральна, асноўная частка праграмы складалася з разнастайных прэзентацый і дзелавых перамоў. Але адначасова адкрылася і выстава твораў, падрыхтаваных Ганаровым консулам Беларусі ў Ліёне Жан-Жакам Ранкам разам з беларускім мастаком. Мы нават правялі імпрэзу, прысвечаную беларускай і французскай кухні — а яна, без сумневу, з'яўляецца неад'емнай часткай культуры.

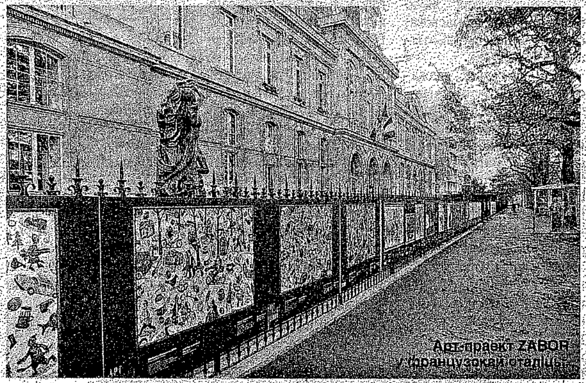
Арт-праект ZABOR у французскай сталіцы

А падчас другога пасяджэння беларуска-французскай гандлёва-эканамічнай камісіі ў Парыжы і чарговага беларуска-французскага бізнес-форуму ў нашым Пасольстве адбыўся канцэрт фартэпіяннай музыкі беларускіх кампазітараў з удзелам маладых таленавітых выканаўцаў.

Сярод нядаўніх падзей — інаўгурацыя Ганаровага віцэ-консульства Беларусі ў французскім Біярыцы, якая адбылася 13 снежня. Наш фальклор у выдатным выкананні магілёўскага калектыву "Весялуха" вельмі ўразіў шматлікіх гасцей. З поспехам прайшла і прэзентацыя турыстычнага патэнцыялу Беларусі.

— Як успрымае беларускіх выканаўцаў прыдзірлівая французская публіка?

— Вы б толькі бачылі, як апладзіравалі беларускаму балету ў легендарнай "Зале кангрэсаў"! А як натхнёна прымалі парыжане выпускнікоў беларускай балетнай школы Любоў Андрэеву і Ігара Субоціна ў пастаноўцы знакамітага Барыса Эйфмана "Ганна Карэніна"! Не сакрэт, што скарыць парыжскія падмосткі — запаветная мара многіх дзеячаў культуры ўсяго свету. Што і нядзіўна, бо Парыж мае неафіцыйны тытул сусветнай культурнай сталіцы. Таму выступіць тут — гэта сапраўдны экзамен нават для прафесіянала. І авацыі патрабавальнай французскай публікі — вельмі важная для кожнага артыста ацэнка.

А беларускіх артыстаў у Францыі неаднаразова выклікалі на біс як у Парыжы, так і ў многіх іншых гарадах. Толькі ў тым жа Ліёне з поспехам выступілі і "Песняры", і "Харошкі", і "Талака", і вядомы полацкі тэатр танца "Прэм'ер-Спанайд"... А ўвогуле магчымасць выпрабаваць свой талент на французскай публіцы атрымалі дзясяткі калектываў, выканаўцаў і майстроў з Беларусі.

— Ці здатныя такія паспяховыя гастролі пазбавіць ад таго "комплексу непаўнавартаснасці", які, на жаль, уласцівы некаторым суайчыннікам адносна нашай культуры?

— Думаецца, каб зразумець беспадстаўнасць такіх комплексаў (а з імі мы, на вялікі жаль, часам дасюль сустракаемся), дадатковых аргументаў і не патрэбна. Варта проста хаця б трохі ведаць гісторыю развіцця беларускай нацыі і дзяржаўнасці. Нашы продкі пабудавалі Полацкую Сафію, стварылі дасканалы для свайго часу звод законаў — Статут ВКЛ. Той жа палацавы комплекс у Нясвіжы недарэмна параўноўвалі з Версалем. Ды і першыя балетныя пастаноўкі ў нас з'явіліся не ўчора, але ажно 260 гадоў таму!

Шмат хто з выхадцаў з беларускіх земляў атрымаў сусветнае прызнанне. Зразумела, можам прывесці толькі іх няпоўны пералік: Скарына, Дамейка, Міцкевіч, Ваньковіч, Касцюшка, Шагал, Цадкін, Суцін, Купала, Колас, Караткевіч, Сафія Кавалеўская, Бакст, Орда, Майер, Манюшка, Гусоўскі, Савіцкі, Елізар'еў... Сусветна вядомыя фірмы Marks&Spencer і кінакампанія Warner Bros. створаны выхадцамі з Беларусі, былыя Прэзідэнты Ізраіля Хаім Вейцман, Залман Шазар, Шымон Перас, 15 лаўрэатаў Нобелеўскай прэміі маюць беларускія карані! Мы духоўна багатая нацыя! Вельмі важна разумець, што дзяржава будуецца на некалькіх "кітах". Сярод іх гісторыя, этнічная агульнасць, культура, мова, асоба чалавека.

АД ЛІСАБОНА ДА УЛАДЗІВАСТОКА

— Бадай самы буйны арт-праект, ініцыяваны Пасольствам — выстава "Ад Лісабона праз Мінск, Маскву, Астану да Уладзівастока", якая аб'яднала 30 мастакоў з розных еўрапейскіх краін. Якія мэты ён перад сабою ставіў?

— Ідэю гэтага праекта вельмі добра сфармулявала ў сваім прывітальным слове тагачасны Генеральны дырэктар UNESCO Ірына Бокава: культура выступае як фактар, здатны паспрыяць міру, дыялогу, аб'яднанню людзей. Яшчэ ў 1959 годзе Прэзідэнт Францыі Шарль дэ Голь падкрэсліў важнасць стварэння агульнаеўрапейскага дома, што стала першым крокам да фарміравання канцэпцыі Вялікай Еўропы — ад Лісабона да Урала. Пазней гэты знешнепалітычны тэрмін быў пашыраны. Сёння мы гаворым пра важнасць будаўніцтва агульнай прасторы ўжо ад Лісабона да Уладзівастока. Галоўная мэта гэтай канцэпцыі — умацаванне міра на кантыненце, што з'яўляецца абсалютным прыярытэтам у знешняй палітыцы Рэспублікі Беларусь.

Мастацтва — гэта тая сфера чалавечага жыцця, якая дае нам унікальную магчымасць разумення гісторыі і сучаснасці розных народаў і дзяржаў. Яно дазваляе нам спазнаць як нашы адрозненні, так і тое агульнае, што лучыць усіх нас у вялікім свеце. Умацоўвае павагу да іншых культур, цярпімасць, талерантнасць. У гэтым найперш і заключаецца канцэпцыя згаданага вамі міжнароднага арт-праекта.

— Ці складана было ажыццявіць такую маштабную ініцыятыву без бюджэтнага фінансавання?

— Бадай усе арганізаваныя намі ў Францыі культурныя імпрэзы мелі пазабюджэтнае фінансаванне. Мы ўдзячныя Міністэрству культуры, Міністэрству замежных спраў Беларусі, абласным выканаўчым камітэтам за падтрымку нашых праектаў. Аднак, разам з тым, варта адзначыць, што большасць неабходных для іх сродкаў, усё ж, выдаткоўваліся прыватнымі структурамі — беларускімі і французскімі кампаніямі. Дапамога бізнесу сведчыць пра настроі ў дзелавых колах: яны ўсё больш усведамляюць важнасць падтрымкі гэтага напрамку міжнароднага супрацоўніцтва. Ізноў жа, тут мне бачыцца добры прыклад натуральнага і ўзаемадапаўняльнага суіснавання эканамічнай і культурнай дыпламатыі.

— Вялікія міжнародныя акцыі, накшталт згаданых вышэй, дазваляюць параўнаць творцаў з самых розных краін: іх светапогляд, менталітэт, эстэтычную арыентацыю...

— Параўноўваць? А ці трэба гэта рабіць? І якую мэту мы ставім, робячы такое параўнанне? Мне здаецца, самае важнае — гэта выяўленне асаблівасцяў, унікальнасці, самабытнасці, якімі насычаная культура кожнага з народаў свету. Прычым такая разнастайнасць не падзяляе нас, а

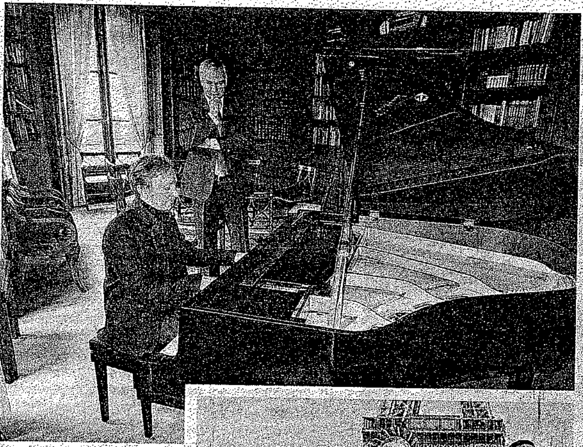

Суарганізатар Беларускіх музычных сезонаў у Францыі Георгій Сасноўскі і Павел Латушка

Удзел калектыву "Церніца" ў акцыі "Заспяваем гімн Беларусі разам". Парыж.

Выступ "Песняроў" у Парыжы.

Выступ ансамбля "Прымакі" ў Парыжы.

аб'ядноўвае ў адно цэлае — сусветную культуру. Калі мы глядзім на неба, на вясёлку пасля дажджу, то яна вабіць нашае вока перадусім таму, што мае розныя колеры. Так і культурная палітра свету з'яўляецца яркай і непаўторнай дзякуючы адметным асаблівасцям культур розных народаў. І наша задача найперш у тым, каб выявіць тыя асаблівасці, узбудзіць за мяжой цікавасць да спазнання нашай культуры.

— На вашу думку, ці захаваліся прынцыповыя адрозненні паміж нашымі мастакамі і заходнімі? Альбо беларускае мастацтва можна лічыць цалкам інтэграваным у еўрапейскі кантэкст?

— Тое, што беларуская культура з'яўляецца часткай еўрапейскай, для мяне несумненна. І запатрабаванасць за мяжой нашага выяўленчага мастацтва, якое мае свае глыбокія карані і традыцыі, пераканаўча пра гэта сведчыць. За мінулыя шэсць гадоў мы прадставілі больш як 100 сучасных беларускіх мастакоў на розных французскіх выставах — у тым ліку, і такіх прэстыжных, як "Восеньскі салон" на Елісейскіх палях і "Арт-Капітал" у парыжскім Гранд-Пале. Сам факт атрымання нашымі мастакамі прэмій асацыяцыі барона Тэйлара з'яўляецца красамоўным сведчаннем прызнання сучаснага ўзроўню беларускага выяўленчага мастацтва.

ВОГНІШЧЫ ПАСЯРОД ПУШЧЫ

— Вы штогод наведваеце тыя яскравыя фэсты, якія ладзяць на Беласточчыне гурт "Прымакі". Прыязджалі туды з Мінска, а потым ужо і з Парыжу...

— Вельмі ўдзячны лёсу, які скіраваў мяне на першую дыпламатычную працу менавіта ў Беласток. Уявіце сабе: мне 23 гады, я толькі-толькі пачынаю кар'еру... І раптам трапляю на свята Спаса на святой гары Грабарка, што каля мястэчка Сямятычы, дзе сабраліся дзясяткі тысяч вернікаў. Уражанні былі незабыўныя. Або Свята беларускай культуры ў Беластоку, якое збірае тысячы ўдзячных гледачоў! Або традыцыйнае беларускае Купалле ў Белавежы: казачныя вогнішчы пасярод пушчы, 10 — 15 тысяч удзельнікаў — і ўсюды гучаць беларускія словы і песні... Гэта кранае душу і не можа не пакінуць у ёй свой адбітак. Шмат у чым менавіта кантакты з беларусамі ўсходняй Польшчы і наведванне іх імпрэзаў далалі мне стымулу падтрымліваць уласную беларускасць і натхнілі працаваць для нашай культуры. Мне падаецца, што той, хто не спрычыніўся да пазнання жыцця беларусаў Беласточчыны, не зможа поўнасцю зразумець важнасць падтрымкі беларусаў замежжа.

— А ў чым жа ўнікальнасць беларускай дыяспары ў Польшчы? Што вас настолькі ўразіла, каб сентымент да гэтага краю вы захоўвалі на ўсё жыццё?

— Беларусы ў Польшчы з'яўляюцца карэннымі жыхарамі, яны стагоддзямі пражывалі там, дзе жывуць сёння, нягледзячы на змены мяжы. Таму і называюць сябе не дыяспарай, а беларускай этнічнай меншасцю. Яны праз стагоддзі захавалі беларускую мову, з пакалення ў пакаленне перадаюць народныя звычаі, падтрымліваюць традыцыі Праваслаўнай царквы. На Беласточчыне існуюць дзясяткі беларускіх калектываў, што выконваюць як традыцыйныя народныя, так і сучасныя беларускія песні. Словы да іх нярэдка пішуць мясцовыя паэты, члены літаратурнага аб'яднання "Белавежа": Алесь Барскі, Ян Чыквін, Віктар Швед, Міра Лукша ды іншыя.

Дзякуючы самаахвярнай і самаадданай працы актывістаў старэйшай беларускай арганізацыі — Беларускага грамадска-культурнага таварыства, а таксама Таварыства беларускай культуры, журналістаў "Тыднёвіка Ніва", часопісаў "Часопіс" і "Прагляд Праваслаўны", беларускай рэдакцыі "Радыё Беласток" і шматлікіх іншых арганізацый і дзеячаў, беларускае слова з гонарам лунае над беластоцкім краем — над "Сямятычамі, Гайнаўкай і Бельскам старынным..."

Беларусы Польшчы любяць "свой край, старонку гэту, дзе нарадзіліся, раслі, дзе першы раз пазналі шчасце, слязу, нядолі гралілі...", як пісала паэтэса Канстацыя Буйло. Але ля вытокаў усяго знаходзяцца беларускія дзіцячыя садкі і школы, ліцэі і, безумоўна, сям'я як асноўная школа захавання і выхавання традыцый.

— Але таксама, напэўна, і пасіянарнасць тых, хто руліцца пра культурнае жыццё на Беласточчыне? Узяць хаця б таго ж лідара "Прымакоў" Юрку Астапчука...

— "Прымакоў" я ведаю ўжо больш за 20 гадоў. Ганаруся тым, што ў гэтым калектыве з 15 гадоў спявае мая дачка. Адзін з самых папулярных беларускіх эстрадных ансамбляў у Польшчы неаднойчы выступаў і ў Беларусі. Ён вабіць беларускай песняй як людзей старэйшага ўзросту, так і, што асабліва важна, маладое пакаленне і збірае на канцэрты тысячы гледачоў. "Прымакі" — яскравы, але не адзінкавы прыклад папулярных сярод беларусаў Польшчы калектываў.

ПРА БЕЛАРУСКУЮ ДЗЯРЖАВУ

— А што б вы параілі сказаць выпадкова сустрэтаму замежніку, які лічыць Беларусь усяго толькі нейкім аскепкам колішняга СССР?

— Што асновы беларускай дзяржаўнасці маюць глыбокія карані, якія вядуць яшчэ з часоў Полацкага і Тураўскага княстваў, са з'яўлення на нашай зямлі гарадоў, старэйшых за многія еўрапейскія сталіцы. Далей — ВКЛ, Магдэбургскае права, стварэнне БНР і БССР. А потым заканамерным чынам узнікла краіна, якая сёння называецца Рэспублікай Беларусь — не штучнае фармаванне, а вынік натуральнай гістарычнай пераемнасці.

К